
Inledning

Temat för detta nummer av Divan är "sammanbrott".

"När är tiden inne för sammanbrottet?" frågar oss Beate Grimrud i en gripande skildring av sammanbrottet i samband med en ödesdiger cancerdiagnos. Hur hanterar man allt som plötsligt förändras?

En "minnesstörning" kan vara ett litet sammanbrott vid en speciell tidpunkt. Far och son, Mikael och Henrik Enckell, tar upp en diskussion om Freuds lilla text "En minnesstörning på Akropolis", ett genom en smärre felhandling blottlagt sammanbrott inför perspektivet att faktiskt stå på en av Freud lika efterlängtd plats som det Jerusalem dit fadern aldrig kom.

D. W. Winnicotts "Fruktan för sammanbrott" är en klassisk, ofta citerad artikel. Huvudtanken är att den fruktan för sam-

manbrott som människor kan bära på är en fruktan för ett sammanbrott som redan skett, men inte kunnat upplevas. Winnicotts text är förrådskt enkel, och Thomas Ogden fångar och undersöker dess komplexitet i "Fruktan för sammanbrott och det olevda livet"; han kopplar sammanbrottet till ett sammanbrott i mor-spädbarnsrelationen som leder till att delar av barnets liv förblir olevda. I "Fruktan för galenskap" fördjupar Winnicott tankegångarna i sin tidigare text. Han ser en koppling mellan psykotisk utveckling och sammanbrott under spädbarnstiden, och beskriver hur fruktan för galenskap gestaltas i en psykoanalys.

Arne Jemstedt diskuterar i sitt bidrag Christopher Bollas bok *Catch Them Before They Fall*. Om ett begynnande sammanbrott kan fångas upp i en psykoanalytisk pro-

cess kan sammanbrottet transformeras till ett förändrande genombrott. En sådan process kräver framför allt *tid*, vilket medför att tidsramen kan behöva ändras till tätare och längre sessioner.

Jakob Staberg beskriver sin läsning av UKONS nyligen utkomna bok *Glömskans bibliotek* som en omprövning av psykoanalysens fundament. Vilken betydelse har teorin om "det omedvetna" i situationer av förnuftets och jagkänslans sammanbrott, frågar UKON, och tar hjälp av omformuleringar av filosoferna Catherine Malabou och Friedrich Kittler.

Karin Johannisson diskuterar olikheterna i mäns och kvinnors sammanbrott under 1800-talet och modernismen. Klena, känsliga män sågs som idealiserade neurotiska konstnärer medan kvinnornas motsvarande mentala kollaps benämndes hysteriska eller neurastenska. Den bild som ges av en vilt skrikande och samtidigt kyligt själviakttagande Agnes von Krusenstierna är omskakande.

Irène Matthis ger ett historiskt perspektiv på könsskillnadernas sammanbrott med utgångspunkt i Marie/Germain som var flicka när hon skuttade över ett dike, men som av språngets stöt upplevde hur manliga genitalia föll ut ur hennes inre och hon blev man. Samma förvandling i ett kritiskt stadium skildras i filmen *The Danish girl*, men nu som en förvandling där en man förvandlas till kvinna. Matthis betonar hur vi utmanas av dessa transformationer av det Joyce McDougall kallar neosexualiteter, och hur vi nödgas ompröva våra invanda föreställningar om det vi upplever som orubblig verklighet.

Tonya Madsen, barnpsykolog, visar hur de neuropsykiatriska diagnoserna (ADHD, autism etcetera) placerar vad som i själva verket är tidiga sammanbrott hos barn i en biologisk diskurs, med grava konsekvenser för barnets utveckling.

I Shakespeares tragedier möter män som inte förmår acceptera livets tidigt erfarna villkor: beroende, förlust av och separation från modersbrösten. Jon Morgan Stokkeland spårar hur de hemfaller åt den kompensatoriska strategin att "bli" sin egen mor eller dotter.

En prosatext av Helena Österlund och en

filosofisk diktsvit av Steinunn Sigurðardóttir ger oroliga perspektiv på livsfrågorna från gränslandet mellan det yttre och det inre. Några korta "diwanismer" ger blyxtbelysta vinjetter kring numrets tema, som i de längre texterna fått oss att ompröva vår syn på sammanbrottet som fenomen. Hur själva ordet förenar ett abrupt avbrytande av något sammanhängande i en process som mynnar ut i ett oväntat *bortom*. Kusligt, ja, men vilket blir nästa steg? Utgörs det av ett nödvändigt ingenting i ett okänt mörker eller en pånyttfödelse i oanad gestalt? Är sammanbrottet ett slut eller en början? Vi kan föreställa oss spädbarnets vända i den trånga förlösningskanalen: "Detta sammanbrott måste vara det obönhörliga slutet på tillvaron!" Ute i ljuset väntar något helt annat.

Det vore fullt möjligt att underbygga teman som kuslighet och pånyttfödelse i bild, liksom även det spektakulära sammanbrottets kaos. Vi väljer dock ett annat spår: Leontine Arvidssons nerviga linje av armerat järn tecknar täta, vindlande spår av obruten rörelse i rummet. Som en motvikt till denna materialiserade koreografi står Ulrik Samuelsons ikoniska målningar förenade under titeln *Skuggor*: "Bok", "Gröda", "Gaal" på guldgrund och så en gåtfull störtskur av svarta svalor runt en glödande punkt strax ovanför glanslöst vissnat gräs.

Sammanbrotten och sårerna, traumat i olika former, leder i olika riktningar. Hus krossas till grus, men grus kan också byggas till hus, påpekar Beate Grimsrud. Här antyds ett kretslopp.

Redaktionen

PS Den dag numret ska skickas till tryck får vi besked om att Karin Johannisson, som medverkar i numret, är död. Vi minns hennes gärning som idéhistoriker med värme och tacksamhet, hennes förmåga att visa att människan är vad samhällets konventioner gör henne till, men samtidigt så mycket mer.